

Het gelaat had in het geheel geen terugstootende of leelijke uitdrukking, niets aapachtigs ook, ofschoon de zenuwachtige en vlugge bewegingen van oogen en mond veel geleken op die van een angstigen aap. Ik heb de sedapa even kalm en geruststellend toegesproken, zooals men dat wel eens doet tegen een hond of een paard, dat geschrokken is, maar dat hielp niet veel. Toen ik het geweer op haar richtte, hoorde ik een klagend „hoe hoe”, welk geluid onmiddellijk in het niet ver verwijderde bosch met dezelfde tonen beantwoord werd.

Ik lei het geweer weer neer, krom nogmaals in den boom, en had al bijna den ondersten tak bereikt, toen de sedapa vlug naar het einde van den sterk doorbuigenden tak liep, aan het uiterste eind ervan ging hangen en zich daarna op den grond liet vallen van een hoogte van zeker drie meter. Snel liet ik me weer naar beneden glijden, doch eer ik het geweer aangelegd had, was het dier zeker dertig meter van mij verwijderd, en bleef snel loopen onder het uitstooten van een sissend geluid. En nu zullen velen mij wellicht kinderachtig vinden, als zij vernemen, dat ik, toen ik over mijn geweerloop heen de fladderende haren zag, niet afgetrokken heb. Ik kreeg plotseling het gevoel of ik een moord zou begaan. Ik legde nog een keer aan, maar ook toen ontbrak me de moed. Ik kreeg wel den indruk, dat de voet breed en kort was, maar dat de sedapa met de hielen naar voren gericht zou loopen, is beslist onwaar.

Aanvankelijk had ik niet eerder willen schrijven over de sedapa, dan wanneer ik er een exemplaar van bemachtigd zou hebben, maar met het oog op mijn vervroegd vertrek naar Europa, is er voor mij voorloopig toch geen mogelijkheid om nauwkeuriger gegevens te verkrijgen. Wellicht is een ander, die genoemde streken bereist, gelukkiger dan ik geweest ben en kan door het bemachtigen van een exemplaar het onomstootelijk bewijs van het bestaan van den sedapa leveren.

J. VAN HERWAARDEN.

OVER EENIGE BEKENDE JAVAANSCH E ZOETWATER- EN LANDSLAKKEN.

(Vervolg van bldz. 95.)

Ten slotte nog het een en ander over eenige landslakken. Het verzamelen van deze groep van mollusken is niet zoo eenvoudig als bij dat van de in het water levende verwanten, want waar *Paludina's* en *Melania's* soms in buitengewoon groot aantal bij elkaar zijn, vindt men de landslakken nooit zoo talrijk bijeen. Dat is te zeggen, het kan wel voorkomen, dat de soort een groot verspreidingsgebied bezit, doch het aantal exemplaren, dat men op een en dezelfde plek aantreft, is nooit zoo groot als bijv. bij de bovengenoemde zoetwaterslakken. In droge streken kan men soms dagen lang zoeken, zonder het geringste te vinden, omdat de omgeving daar niet voldoet aan de eerste levensvoorwaarde van deze dieren: een vochtige omgeving. Waar deze voorwaarde wel vervuld is, kan men er reeds eerder op rekenen, dat het zoeken beloond zal worden, en zoo maakten wij dan ook de beste buit op tochtjes, die ons door vochtig bosch voerden, waar wij dan bijna altijd, hetzij op den vochtigen boschgrond zelf, hetzij aan de beekoevers, een klein aantal konden bemachtigen. Maar ook hier kan men soms op één dag niet meer dan een paar individuen machtig worden. Wie daarom van een bepaalde streek alle daar voorkomende soorten in eenigermate voldoende aantal wil bezitten, moet zich de moeite getroosten gedurende eenigen tijd een

dergelijk gebied links en rechts te doorkruisen. Daarbij doen zich echter veelal moeilijkheden voor, die misschien niet door een ieder overwonnen kunnen worden. In de eerste plaats maakt zich het gemis aan bruikbare wegen in het oerbosch al dadelijk hinderlijk bemerkbaar, zoodat men slechts met veel kappen enz. een eind kan doordringen. Daarbij komt dan nog, dat men wat huisvesting aangaat aangewezen is op de meestal niet talrijke bevolking in die streken, indien men niet in het bosch wil overnachten, wat nu juist niet een ieder zoo buitengewoon aanlokkelijk vindt. Men dient dan zijn tochten zoo in te richten, dat men 's morgens zijn logies verlaat en tegen den avond bij het volgende kan zijn aangekomen. Dat de berekening hierbij wel eens verkeerd uitvalt en men gedwongen is een paar uren in het donker zijn weg door het bosch te zoeken, laat zich denken en daarom zij den beginneling dan ook aangeraden zich in de buurt van het te onderzoeken gebied een onderkomen te zoeken en van hieruit elken dag verschillende tochtjes van enkele uren naar het oerbosch te ondernemen.

Maar hiermede is de opsomming van de moeilijkheden en bezwaren van het verzamelen van landslakken tegenover dat van zoetwaterslakken nog niet afgelopen, want maar al te vaak gebeurt het, dat men niettegenstaande het ijverigste zoeken, slechts leege, dikwijls half vergane of op andere wijze beschadigde huisjes machtig kan worden. Vooral in dat geval moet het wachtwoord zijn: „verzamel toch hiervan zooveel als eenigszins mogelijk is”. Want thuisgekomen, zal het blijken, dat er na het

schoonmaken enz. altijd nog eenige onbeschadigd gebleven huisjes onder het vele slechte materiaal zullen schuilen, die de offers aan tijd en moeite weer geheel goed maken. Deze leege huisjes legt men het beste eenige uren lang in water, totdat de aarde in en op de huisjes uit zichzelf loslaat. Hierbij lette men er vooral goed op, of er zich soms nog dekseltjes bij bevinden, die nogal vaak, door aarde omgeven, midden in den mond aangetroffen kunnen worden.

Daarna worden de huisjes met een zachten tandenborstel of met een prop watten van binnen en van buiten schoongemaakt (het gebruik van zeepwater is hierbij aan te bevelen) en ten slotte in de schaduw, en nooit in de zon, gedroogd. Den mond stopt men hierbij met een propje watten toe om het binnendringen van ongedierte te voorkomen.

Wie zou wel gedacht hebben, dat alle in fig. 4 afgebeelde exemplaren tot één en dezelfde soort behooren? En toch is het zoo. Alle zijn vertegenwoordigers van *Cyclophorus zollingeri*, een van de fraaiste slakken van Java. Haar schoonheid dankt de soort vooral

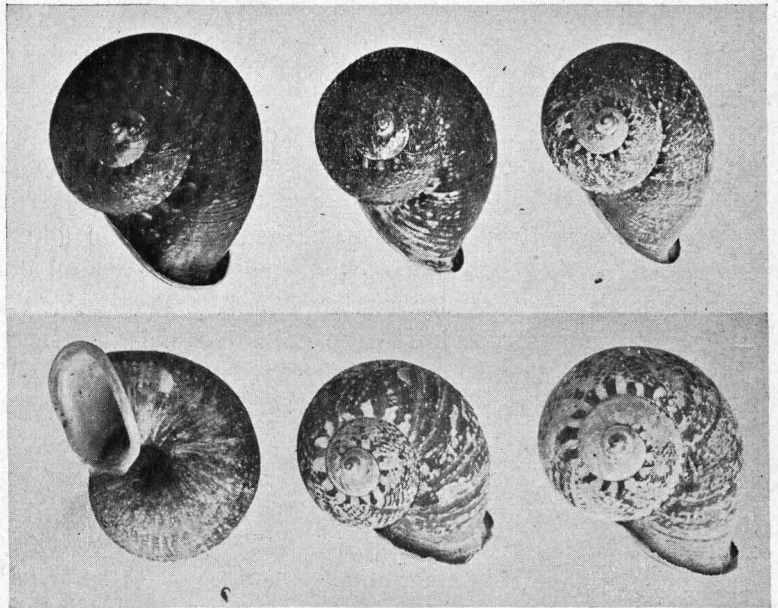

Fig. 4. *Cyclophorus (Cyclostoma) zollingeri* MOUSS. Boven in den linkerhoek een huisje van een levend verzameld exemplaar met fraaie, onbeschadigde epidermis, terwijl de overige bij het verzamelen reeds dood waren. Hoe meer de epidermis verdwijnt, hoe lichter de kleur der huisjes, totdat ten slotte kleur en teekening geheel verdwijnen. Zie ook fig. 5.

aan de donkerbruine, zachte en als zijde glanzende epidermis, terwijl donkere en lichtere vlekken zorg dragen voor een zóó aangename afwisseling, dat het geheel een buitengewoon fraai, zij het dan ook stemmig, geheel vormt. De groote trompetvormige mond, de tamelijk duidelijk waarneembare kam op de eerste winding, en ten slotte het deksel,

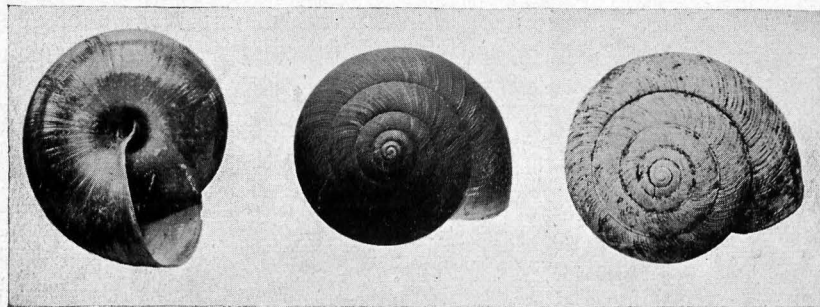

Fig. 5. *Hemiplecta (Nanina) bataviana* v.d. BUSCH. Links van beneden, in 't midden van boven gezien, rechts een „afgeschilferd” exemplaar.

dat uit spiraalvormige kringen met een zeer kleinen, stiftvormigen tand in het midden bestaat, vormen kenmerken waardoor de soort gemakkelijk te herkennen is.

Maar al het schoone is vergankelijk, en zoo is het ook hier het geval. Van 115 exemplaren, die wij verzamel-

den, waren er slechts 5, zegge vijf!, waarvan men kon zeggen, dat zij in alle opzichten „goed” waren. Op alle andere viel het een of ander aan te merken, en vooral de fraaie epidermis was zeer dikwijls min of meer beschadigd, wat de exemplaren natuurlijk direkt minderwaardig maakte, daar wij gezien hebben, dat juist deze epidermis het grootste sieraad van het dier is.

De hierboven besproken soort leeft evenals de nu te behandelen *Hemiplecta* (= *Nanina*) *bataviana* (zie fig. 5) in het vochtige oerbosch. Deze laatste kenmerkt zich door het platgedrukte huisje en de talrijke windingen, die slechts weinig boven de naad uitsteken. De bovenzijde is matglanzend met talrijke dwarsribben op de windingen, de onderzijde daarentegen glanst veel sterker, heeft een donkerder kleur, en een nog donkerder vlek bij den navel. Het huisje zelf heeft zeer dunne wanden en mist een dekseltje.

Ten slotte moeten wij nog even de aandacht vestigen op de fraaie, citroengele *Amphidromus* (= *Bulimus*) *palaceus*. Vonden wij beide andere soorten op den vochtigen humus van het oerbosch, de *Amphidromus* zal men daar tevergeefs zoeken, daar zij leeft in de boomkruinen, vooral van klapper en pinang. Een eigenaardigheid, die wij reeds vroeger bespraken, is, dat zij zoowel rechts als links gewonden huisjes bezit. Het voornaamste kenmerk bestaat uit een donkeren dwarsband, die zijdelings van den mond over de laatste winding verloopt en de plek aanwijst, waar een vroegere mondrand bestaan heeft.

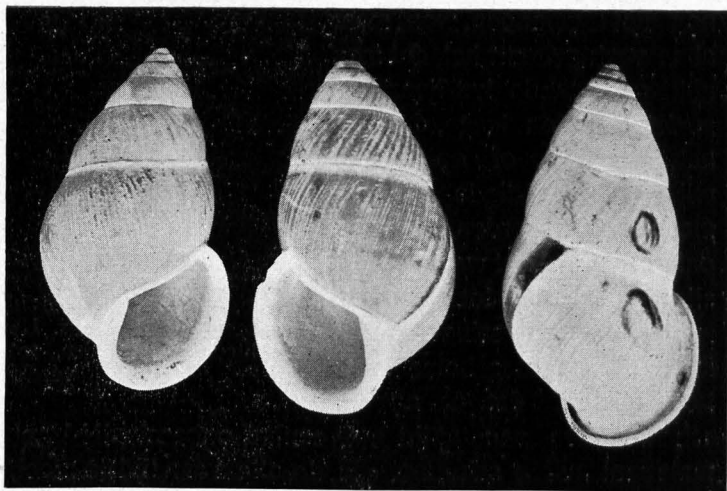

Fig. 6. *Amphidromus (Bulimus) palaceus* v.d. BUSCH.

Het geslacht *Amphidromus* heeft in verschillende, vaak zeer fraai geteekende soorten, een groot verspreidingsgebied, dat zich uitstrekt van Malakka over alle Soenda-eilanden tot in de Philippijnen.

Hiermede zijn wij aan het eind gekomen. Het lag niet in onze bedoeling te uitvoerig te zijn. Doch wilden alleen maar eenige typische vertegenwoordigers wat nader bespreken, dus die vormen, die ook de leek zonder al te groote moeite verzamelen kan en die bovendien zulke kenmerken vertoonen, dat de determinatie hem niet al te lastig valt. De specialist kent er natuurlijk reeds veel meer, maar zal zeer zeker onmiddellijk toegeven, dat hetgeen hij kent slechts een zeer klein gedeelte is van den rijkdom, die onze Archipel biedt. Wat wij hier omtrent weten, hebben wij te danken aan enkele weinige natuuronderzoekers zooals ZOLLINGER, MOUSSON, von dem BUSCH, von MARTENS, van HASSELT, SCHEPMAN en SIMROTH, wat betreft de oudere generatie, terwijl ik van de jongeren zou willen noemen: STRUBELL, de neven SARASIN, von MOELLENDORFF, HANIEL, KRAEPELIN, e.a. In totaal dus een twaalfstal namen van mannen, die zich voor de studie van de land- en zoetwaterslakken hebben geïnteresseerd. Dat gaat nogal zult U wellicht zeggen. Maar men vergeet niet, dat tusschen de oudste en de jongste hunner publicaties ongeveer een eeuw verlopen is, dat wil dus zeggen, dat ook het werk door hen verricht zich over honderd jaren verdeelt. En indien men dit bedenkt, geloof ik niet, dat een woord ter opwekking om meer aandacht te besteden aan deze zoo hoogst interessante groep van dieren misplaatst is. Ieder natuurvriend werke daarom mee, om de fauna der land- en zoetwatermollusken beter bekend te doen worden. Elke bouwsteen, hoe klein ook en door wien of van waar ook gestuurd, zal ons steeds zeer welkom zijn.

DR. E. SCHEIBENER.

IETS OVER DE OELER BAKAS (PYTHON CURTUS).

„Mijnheer, mag ik om elf uur naar huis om te gaan djampi?“, kwam er één mijner leerlingen mij vragen. „Te gaan wat?“, vroeg ik verwonderd, daar mijn Maleische vocabulaire dat woord niet bevatte. „Ik moet djampi; mijn vader heeft het gezegd.“ „Wat is dat?“ „Voor die slang, mijnheer.“

Na lang informeeren kwam ik er einde ijk achter, dat djampi zooveel als bezweren van een ziekte moet beteekenen. Ik had namelijk een paar dagen te voren, gedachtig aan PESTALOZZI'S wijze woorden: „Heb je 't over een kalf, breng 't in de school“ nou wel geen kalf maar een mooie, dikke slang meegebracht. Natuurlijk had het ongedierte de belangstelling van de lieve jeugd getrokken en die had den halven dag over de kist gehangen, onbewust van het groote gevaar, waaraan ze zich onwetend had blootgesteld. Want alleen al door het kijken naar bedoelde slang krijgt men niet meer of minder dan „koetok“ of „sasak“, alias lepra. Geen kleinigheid dus. Maar de kunst is rijk. Onze pangkal telt gelukkig eenige specimina van het genus *homo sapiens*, aan wier goede eigenschappen we 't te danken hebben, dan Soengeiliat geen tweede Plantoengan is geworden.

Bij navraag bleek me, dat vrijwel alle leerlingen, die het gedierte bekeken hadden, ontsmet waren. Dat gebeurde op de volgende manier: De candidaat-lepralijders werden op een rijtje gezet. Dan begon de doekoen wat te prevelen, terwijl hij met koenjit geel gekleurde rijst voor en achter zijn cliënten strooide. Verder had hij nog een pannetje met water, waarin ook gele rijst werd gedaan. Een keer er in spuwen verhoogde blijkbaar de